

Vergaderjaar 1991-1992

22 483

Wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten (getuigenbescherming)

A

OORSPRONKELIJKE TEKST VAN HET WETSVORSTEL EN DE MEMORIE VAN TOELICHTING, ZOALS VOORGELEGD AAN DE RAAD VAN STATE EN VOORZOVER NADIEN GEWIJZIGD

I. WETSVORSTEL

In het intitulé is «(Anonieme getuige)» vervangen door: (getuigenbescherming).

In de vierde regel van de tweede alinea van de aanhef van het wetsvoorstel zijn de woorden «anonieme getuigen» vervangen door: getuigenbescherming.

Het oorspronkelijke onderdeel A van Artikel I uit het wetsvoorstel is geschrapt. Dit onderdeel luidde als volgt:

In artikel 67, eerste lid, aanhef en onder b, wordt na «285, eerste lid,» ingevoegd: 285a,.

De laatste volzin van het tweede lid van artikel 210 luidde aanvankelijk als volgt:

Na de weigering onverwijld en schriftelijk ter kennis van de rechter-commissaris en de verdachte te hebben gebracht, dient de officier van justitie de vordering, bedoeld in artikel 226a, eerste lid, in.

Het tweede en het derde lid van artikel 226b luiden aanvankelijk als volgt:

2. Tegen de beschikking staat voor de officier van justitie binnen veertien dagen na de dagtekening van de beschikking en voor de verdachte en de getuige binnen

veertien dagen na de betekening daarvan bij het gerecht in feitelijke aanleg, waarvoor de zaak wordt vervolgd, hoger beroep open.

3. Indien door het gerecht een beslissing moet worden gegeven na de aanvang van het onderzoek ter terechtzitting, blijft artikel 21, derde lid, buiten toepassing.

Het vierde en het vijfde lid van artikel 226b zijn vervolgens vernummerd tot het derde en het vierde lid.

Aan artikel 226b is een nieuw vijfde lid toegevoegd, dat luidt:

5. Indien in hoger beroep onherroepelijk is beslist dat de getuige een bedreigde getuige is, nemen de leden van het gerecht, op straffe van nietigheid, niet aan het onderzoek ter terechtzitting deel. Artikel 21, derde lid, blijft buiten toepassing.

Het eerste lid van artikel 226c luidde oorspronkelijk als volgt:

1. Voorafgaand aan het verhoor van een bedreigde getuige stelt de rechter-commissaris zich op de hoogte van diens identiteit en vermeldt dit in het proces-verbaal.

De eerste volzin van het tweede lid van artikel 226d luidde oorspronkelijk als volgt:

2. De rechter-commissaris stelt de officier van justitie, de verdachte of

diens raadsman, indien hij het verhoor van de getuige niet heeft bijgewoond, zo spoedig mogelijk in kennis van de inhoud van de door de getuige afgelegde verklaring, hem zo mogelijk de gelegenheid biedende door middel van telecommunicatie of, indien het belang van het verborgen blijven van de identiteit van de bedreigde getuige zulks niet verdraagt, schriftelijk de vragen op te geven, die hij gesteld wenst te zien.

De aanhef van het tweede lid van artikel 342, tweede lid, luidde aanvankelijk als volgt:

2. De verklaring van een getuige wiens identiteit niet blijkt, kan alleen tot het bewijs dat de verdachte het telastegelegde feit heeft begaan medewerken, indien ten minste aan de volgende voorwaarden is voldaan.

Het derde lid van artikel 344 luidde aanvankelijk als volgt:

3. Een schriftelijk bescheid houdende de verklaring van een persoon wiens identiteit niet blijkt, kan alleen tot het bewijs dat de verdachte het telastegelegde feit heeft begaan medewerken, indien ten minste aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- de bewijsbeslissing vindt in belangrijke mate steun in anderzortig bewijsmateriaal, en
- het telastegelegde feit, voor

zover bewezen, betreft een misdrijf als omschreven in artikel 67, eerste lid, en levert gezien zijn aard, of het georganiseerd verband waarin het is begaan, of de samenhang met andere door de verdachte begane misdrijven, een ernstige inbreuk op de rechtsorde op.

c. door of namens de verdachte is niet op enig moment in het geding de wens te kennen gegeven om de in de aanhef bedoelde persoon te ondervragen of te doen ondervragen.

Het derde lid van artikel 349 luidde aanvankelijk als volgt:

3. In geval van een weigering van de officier van justitie om een door de rechter gegeven bevel tot dagvaarding of oproeping van een getuige als bedoeld in artikel 210, tweede lid, of artikel 264 ten uitvoer te leggen, terwijl die getuige ingevolge een onherroepelijke rechterlijke beslissing geen bedreigde getuige is, spreekt de rechtbank de niet-ontvankelijkheid van de officier van justitie in zijn vervolging uit.

De oorspronkelijke onderdelen V en W van artikel 1 zijn vervangen door onderdeel U van artikel 1.

Onderdeel V luidde als volgt:

Na nummering van de leden van artikel 454 wordt aan dat artikel een nieuw derde lid toegevoegd, dat luidt:

3. Met betrekking tot de intrekking en afstand van het hoger beroep, ingesteld door een getuige op de voet van het bepaalde in artikel 226b, tweede lid, is artikel 451b van overeenkomstige toepassing.

Onderdeel W luidde als volgt:

Indien het bij Koninklijke boodschap van 29 juli 1989 aangeboden voorstel van wet houdende enkele wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in het bijzonder betreffende bepalingen houdende termijnen (21 241), tot wet wordt verheven, wordt aan artikel 454 een nieuw vierde lid toegevoegd, dat luidt:

4. Met betrekking tot de intrekking en afstand van het hoger beroep, ingesteld door een getuige op de voet van het bepaalde in artikel 226b, tweede lid, is artikel 451b van overeenkomstige toepassing.

In artikel 285a Sr is «een jaar» vervangen door: vier jaren.

De onderdelen van het wetsvoorstel zijn opnieuw geletterd.

II. MEMORIE VAN TOELICHTING

Paragraaf 1 luidde aanvankelijk als volgt:

De problematiek van de bedreigde (anonieme) getuige heeft vanaf het begin van de jaren tachtig haar weerslag gevonden in de rechtspraak. De rechtspraak heeft het verschijnsel, dat bedreigde getuigen slechts onder waarborg van anonimiteit getuigenverklaringen wilden afleggen, als een reëel probleem ervaren en voorwaarden geformuleerd waaronder dergelijke verklaringen door de rechter, die over de feiten oordeelt, voor het bewijs mogen worden gebruikt. Een extensieve interpretatie van sommige wettelijke bepalingen was daarbij onvermijdelijk.

Naar aanleiding van de door deze rechtspraak ontstane situatie en de door sommigen uitgeoefende aandring om in het Wetboek van Strafvordering voorzieningen te treffen met betrekking tot bedreigde getuigen heeft mijn ambtsvoorganger bij beschikking van 20 september 1984 een commissie, onder voorzitterschap van mr J. Remmelink, thans Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, ingesteld. Deze commissie heeft op 11 juni 1986 haar rapport, dat in het vervolg wordt aangeduid als het rapport van de commissie bedreigde getuigen, aan mijn ambtsvoorganger aangeboden. Prof. mr A.H.J. Swart heeft een minderheidsadvies uitgebracht. Ik wil hier graag van mijn erkentelijkheid doen blijken voor het werk dat de commissie heeft verricht.

Na ontvangst van het rapport heeft mijn ambtsvoorganger dit voor advies toegezonden aan de Hoge Raad der Nederlanden, het Parket bij de Hoge Raad der Nederlanden, de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, de Vergadering van Presidenten van de Gerechtshoven, de Procureurs-Generaal bij de Gerechtshoven, de Vergadering van Presidenten van de Arrondissementsrechtbanken, de Hoofdofficieren van Justitie, de Nederlandse Orde van Advocaten, de Centrale Politie Recherche Commissie en de Recherche Advies Commissie.

De door bovengenoemde

instanties uitgebrachte adviezen zijn, met voornoemd rapport, ter informatie van de leden van de Staten-Generaal ter gelegenheid van de indiening van dit wetsvoorstel ter inzage aan de griffies van de beide Kamers toegezonden.

In de Justitiebegroting 1988¹ stelde mijn ambtsvoorganger het volgende: «De over het rapport van de Commissie-Remmelink gevraagde adviezen zijn thans nagenoeg alle uitgebracht. Het overgrote deel der adviezen strekt ertoe dat het inderdaad wenselijk is een wettelijke voorziening te treffen ter regeling van de procesrechtelijke positie van anonieme getuigen, zij het dat de opvattingen omtrent de strekking van een zodanige regeling hier en daar nogal uiteenlopen. Op korte termijn zal een aanvang met de opstelling van een wetswijziging worden gemaakt».

In de daarop volgende Justitiebegrotingen² heeft mijn ambtsvoorganger uiteengezet waarom de indiening van het onderhavige wetsvoorstel is vertraagd. Deze vertraging hield verband met een voor de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens (hierna afgekort als: ECRM) in Straatsburg tegen Nederland gericht klacht, waarin het gebruik van anonieme getuigenverklaringen voor het bewijs in een strafzaak werd aangevochten. Het rapport van de ECRM in deze zaak, dat begin juli 1988 is uitgebracht, concludeerde tot een schending van artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna afgekort als: EVRM). De zaak is vervolgens bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (hierna afgekort als: EHRM) aanhangig gemaakt. Het EHRM heeft op 20 november 1989 uitspraak gedaan³.

In een op 20 februari 1989 genomen conclusie⁴ formuleerde de Advocaat-Generaal Leijten een aantal eisen, die aan het gebruik van anonieme verklaringen voor de bewijslevering na het Kostovski-arrest dienden te worden gesteld. Gezien het feit dat genoemd arrest blijkt de verschenen commentaren ruimte voor interpretatie bood, heb ik het raadzaam geacht het arrest in de zaak waarin de Advocaat-Generaal had geconcludeerd, af te wachten. De Hoge Raad heeft op 2 juli 1990 arrest gewezen⁵.

Na bestudering van bovenge-

noemde arresten van het EHRM en de Hoge Raad is ten departemente een wetsvoorstel voorbereid, dat wederom voor advies is aangeboden aan de Hoge Raad der Nederlanden, het Parket bij de Hoge Raad der Nederlanden, de Vergadering van Procureurs-Generaal bij de Gerechtshoven en de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak. Ook deze adviezen zijn ter informatie van de leden van de Staten-Generaal ter gelegenheid van de indiening van dit wetsvoorstel ter inzage aan de griffies van de beide Kamers toegezonden. De adviezen hebben op onderdelen tot wijziging van het wetsvoorstel geleid.

Wegens het vervallen van de eerste twee voetnoten zijn de daarop volgende noten vernummerd.

De laatste alinea van paragraaf 2 luidde:

Bij de opstelling van het onderhavige wetsvoorstel heb ik getracht deze fundamentele rechten en belangen van verdachte én getuige waar mogelijk te eerbiedigen en in geval van botsende rechten en belangen een zo zorgvuldig mogelijke afweging daarvan te doen plaatsvinden. De aard van de problematiek van de bedreigde (anonieme) getuige en de maatschappelijke discussie daarover alsmede de afweging van de in het geding zijnde fundamentele rechten en belangen in het licht van de rechtspraak van het EHRM en de Hoge Raad vereisen een uitvoerige toelichting. Dit wetsvoorstel raakt de kern van ons strafprocesrecht. Bij de opstelling van het wetsontwerp doen zich voortdurend momenten voor waar soms principiële keuzes moeten worden gemaakt. Deze uitgebreide toelichting beoogt deze keuzes zichtbaar te maken en zo goed mogelijk te motiveren. Het rapport van de commissie bedreigde getuigen is bij het maken van deze keuzes een betrouwbare gids gebleken.

In paragraaf 3 zijn in de eerste regel de voor het woord onderzoek geplaatste woorden «reeds afgesloten doch nog niet gepubliceerd» geschrapt.

De laatste alinea van paragraaf 3 luidde aanvankelijk als volgt:

De definitieve resultaten van het onderzoek zullen worden gepubli-

ceerd in het nog dit jaar te verschijnen rapport «Het gerechtelijk vooronderzoek in woord en daad» van dr C. van der Werff en dr M.W. Bol.

In paragraaf 4 luiden de tweede en de derde alinea aanvankelijk als volgt:

Ik voeg daar nog het volgende aan toe. Ik acht het gelet op artikel 1 Sv, dat bepaalt dat strafvordering alleen plaats heeft op de wijze bij de wet voorzien, niet verantwoord dat de regeling van de procesrechtelijke positie van de verdachte en de getuige in geval van een ernstige bedreiging van die getuige geheel en al aan de rechtspraak zou worden overgelaten. Het is in de eerste plaats de taak van de wetgever om te omschrijven in welke gevallen en op welke gronden getuigen anoniem kunnen worden verhoord, ten overstaan van welke rechterlijke autoriteit en in welke fase van het strafproces dat verhoor dient plaats te vinden en onder welke voorwaarden anonieme getuigenverklaringen tot bewijs kunnen worden gebezigd.

Ook de aan mij toegezonden adviezen bepleiten bijna zonder uitzondering een wettelijke regeling van deze materie.

De eerste volzin van de laatste alinea van paragraaf 4 luidde als volgt: De voorgestelde regeling lijkt voorshands in overeenstemming te zijn met de vereisten, geformuleerd in HR 2 juli 1990, NJ 1990, 692.

Onder vernummering van de paragrafen 5 tot en met 9 tot de paragrafen 6 tot en met 10 is een nieuwe paragraaf 5 ingevoegd.

In paragraaf 6 was aanvankelijk na de eerste alinea de volgende alinea opgenomen:

Beide procedures kunnen, zo blijkt uit het arrest van het EHRM in de zaak Kostovski (par. 41), zowel gedurende het voorbereidend onderzoek als gedurende het onderzoek ter terechtzitting plaatsvinden.

In paragraaf 6 is in de tiende alinea in de zin beginnend op de achtste regel na het woord «anoniemiteit» het woord «niet» geschrapt.

In paragraaf 6 was aanvankelijk na de elfde alinea de volgende alinea

opgenomen:

Uit het arrest van EHRM in de zaak Kostovski kan niet worden afgeleid dat het de nationale wetgever niet is toegestaan voormelde procedures in een afzonderlijke wettelijke regeling, die van het onderzoek ter terechtzitting is losgekoppeld, onder te brengen. Een schending van artikel 6 EVRM kan zich immers pas voordoen bij het gebruik van de anonieme getuigenverklaring voor het bewijs. Op dat moment zal de rechter, die belast is met de einduitspraak, zich moeten afvragen wat de betekenis van de anonieme getuigenverklaring in het licht van de gehele bewijsconstructie is en of het beoogde gebruik van deze verklaring de toets aan genoemde verdragsbepaling kan doorstaan.

De dertiende alinea van paragraaf 6 luidde aanvankelijk als volgt:

De commissie herijking Wetboek van Strafvordering heeft onlangs geadviseerd het gerechtelijk vooronderzoek in stand te laten en te moderniseren en de leidinggevende positie van de rechter-commissaris in het gerechtelijk vooronderzoek te handhaven. Ook de regeling van het getuigenverhoor tijdens het gerechtelijk vooronderzoek blijft in de voorstellen van de commissie nagenoeg ongewijzigd. Zij stelt onder meer overeenkomstig het bepaalde in artikel 292, eerste lid, Sv voor de rechter-commissaris de bevoegdheid te verlenen te bevelen dat de verdachte de plaats van verhoor zal verlaten, opdat een getuige buiten zijn tegenwoordigheid zal worden ondervraagd. In dat geval dient de verdachte evenwel onmiddellijk na afloop van het verhoor van de getuige te worden onderricht van hetgeen de getuige heeft verklaard. Ter bescherming van de getuige kan diens verhoor dus in het voorstel van de commissie alleen in aanwezigheid van de raadsman plaatsvinden. De inpassing van de regeling inzake de bedreigde getuige in de voorschriften met betrekking tot het gerechtelijk vooronderzoek blijft daardoor mogelijk. Het is denkbaar dat het onderhavige wetsvoorstel in een later stadium aangepast zal moeten worden aan het wetsvoorstel dat uitvoering geeft aan de voorstellen van de commissie herijking Wetboek van Strafvordering.

In paragraaf 7.1 luidde de eerste volzin als volgt:

In navolging van het Ontwerp van een nieuw Wetboek van Strafvordering van de Nederlandse Antillen en Aruba is voorgesteld de procesrechtelijke positie van de bedreigde getuige in een aparte vierde afdeling A op te nemen.

De derde alinea van paragraaf 7.4 luidde aanvankelijk als volgt:

Het feit dat het leven en de gezondheid in aanmerking komen als te beschermen belangen behoeft geen nadere toelichting. Als apart belang, dat object van bedreiging kan zijn, is voorts de persoonlijke veiligheid opgenomen. Zo is het bij voorbeeld denkbaar dat wordt bedreigd met gijzeling of vrijheidsberoving. Bij een ontwrichting van het gezinsleven kan onder meer worden gedacht aan voortdurende intimidatie van gezinsleden van de getuige, de vernieling van de gezinswoning, de onthulling aan de echtgenoot of echtgenote van het bestaan van een (gewezen) buiten-echtelijke relatie of de onthulling aan een adoptiefkind van zijn biologische afstamming. Bij een ontwrichting van het sociaal-economisch bestaan kan onder meer worden gedacht aan het ontslag uit dienstbetrekking, de vernieling van een bedrijf, kantoor of winkel alsmede het intimideren van cliëntèle. Tevens kunnen beide vormen van ontwrichting het gevolg zijn van (bedreiging met) onthulling van een homoseksuele gerichtheid. Het enkel ondervinden van overlast is niet toereikend. De voorgestelde artikelen 190, tweede lid, en 284, eerste lid, tweede en derde volzin, voorzien in dat geval in een beperkte anonimiteit. Zie daartoe paragraaf 6.13.

De vierde volzin van de vierde alinea van paragraaf 7.5 luidde als volgt: Ingeval een vordering van de officier van justitie tot het verborgen houden van de identiteit van de getuige is afgewezen, kan de rechter-commissaris ingevolge voormeld artikellid alleen met diens schriftelijke toestemming tot het verhoor van de getuige overgaan.

De zesde volzin van de vierde alinea van paragraaf 7.5 luidde aanvankelijk als volgt:

De positie van de officier van justitie in het voorbereidend onderzoek brengt mede dat, ingeval

hij het anoniem verhoren van een getuige vordert, de rechter-commissaris niet buiten hem om moet kunnen beslissen dat de getuige niet-anoniem wordt verhoord.

In paragraaf 7.5. zijn na de derde volzin van de zevende alinea twee volzinnen toegevoegd.

Aan paragraaf 7.5. is de laatste alinea toegevoegd.

In paragraaf 7.6. is in de eerste alinea in de tweede regel het woord «worden» vervangen door: wordt.

In paragraaf 7.6 zijn in de derde alinea, vierde en tiende regel van onderen de woorden «te onderichten» telkens vervangen door: in kennis te stellen van.

In de derde alinea van paragraaf 7.6 is de zesde volzin geschrapt. Deze volzin luidde:

Deze bepaling is niet onverenigbaar met het voorstel van de commissie herijking Wetboek van Strafvordering om de rechter-commissaris de bevoegdheid te verschaffen te bevelen dat de verdachte de plaats van het verhoor van de getuige zal verlaten, opdat een getuige buiten zijn tegenwoordigheid zal worden ondervraagd.

De vierde alinea van paragraaf 7.6 luidde aanvankelijk als volgt:

In de wet behoeft geen verbod om een getuige alleen in aanwezigheid van de raadsman te doen horen te worden opgenomen. De wet dient de mogelijkheid open te laten dat tussen de rechter-commissaris en de raadsman zodanige afspraken gemaakt kunnen worden dat de anonimiteit van de bedreigde getuige naar het oordeel van de rechter-commissaris voldoende gewaarborgd is. De rechter-commissaris kan, indien nodig, maatregelen treffen om de getuige voor de raadsman onherkenbaar te maken. Zie daartoe het voorgestelde artikel 226f. Indien de raadsman voorziet dat de relatie met zijn cliënt door de bijwoning van het verhoor ondanks de met de rechter-commissaris gemaakte of te maken afspraken onder druk komt te staan, zal hij hetzij moeten besluiten geen afspraken met de rechter-commissaris te maken hetzij ervan af te zien om het verhoor bij te wonen.

In paragraaf 7.6 is in de zesde

alinea na de eerste volzin de navolgende volzin geschrapt:

Een dergelijk voorschrift acht ik gewenst, niettegenstaande het feit dat dit niet dwingend volgt uit het arrest van het EHRM in de zaak Kostovski en evenmin kan worden afgeleid uit het beginsel van «equality of arms»²¹, voor zover tenminste dit beginsel als een algemene eis voor de inrichting van het voorbereidend onderzoek wordt beschouwd.

In de derde volzin van de zevende alinea van paragraaf 7.6 is de uitdrukking «naar zijn cliënt toe» veranderd in: tegenover zijn cliënt.

In de tweede volzin van de achtste alinea van paragraaf 7.6 zijn de woorden «zo mogelijk» geschrapt.

De tiende alinea van paragraaf 7.6 luidde aanvankelijk als volgt:

Ik acht het, mede gelet op de daaraan verbonden kosten, thans niet verantwoord onmiddellijk in alle arrondissementen geschikte telecommunicatievoorzieningen te treffen. Eerst zal in voldoende mate moeten vaststaan dat van die voorzieningen in de praktijk bij het verhoor van bedreigde getuigen ook regelmatig gebruik gemaakt wordt. Ik stel mij voor in nauw overleg met het openbaar ministerie en de zittende magistratuur te onderzoeken in welke gebouwen bij wijze van experiment de nodige voorzieningen dienen te worden getroffen.

In de elfde alinea van paragraaf 7.6 is « - indien beschikbaar - » geschrapt.

Aan de laatste alinea van paragraaf 7.6 zijn twee volzinnen toegevoegd. In deze alinea is de tweede volzin geschrapt. Deze volzin luidde:

Het opnemen van deze bepaling in de wet is een direct gevolg van het arrest van het EHRM in de zaak Kostovski. Op de schouders van de rechter-commissaris rust de moeilijke taak om, met inachtneming van de grenzen die door de verplichting om de anonimiteit van de getuige te waarborgen zijn gesteld, de betrouwbaarheid van diens verklaring zo goed mogelijk te motiveren.

Het opschrift van paragraaf 7.7 luidde aanvankelijk: Anonimisering

van processtukken betreffende een bedreigde getuige.

De tweede en de derde alinea van paragraaf 7.7 zijn alsnog aan deze paragraaf toegevoegd.

In de tweede alinea van paragraaf 7.9. zijn de vierde volzin en de laatste volzin geschrapt. Deze luiden:

Een dergelijk rechtsgevolg is in het licht van het Kostovski-arrest noodzakelijk.

Deze regeling volgt het stramien van het Kostovski-arrest. Anonieme getuigenverklaringen waarbij tegen de beperking van de verdedigingsrechten onvoldoende tegenwicht wordt geboden, mogen niet de bewijsbeslissing dragen.

In de vierde alinea van paragraaf 7.9 zijn de eerste negen volzinnen geschrapt. Deze volzinnen luiden:

In paragraaf 44 van het Kostovski-arrest benadrukt het EHRM dat het belang van de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit niet mag worden onderschat. Hoewel het EHRM betekenis hecht aan het verweer van de Nederlandse Regering dat de getuigen in kwestie goede redenen hadden om repraesailles te vrezen, vindt het EHRM het bestaan van een dergelijke vrees geen doorslaggevend argument. Niettegenstaande het feit dat de toename van de georganiseerde criminaliteit ongetwijfeld de introductie van passende maatregelen vereist, weegt dit naar het oordeel van het EHRM minder zwaar dan hetgeen door de verdediging is omschreven als «het belang van een ieder in een geciviliseerde samenleving bij een controleerbare en faire rechterlijke procedure». Aan het recht op een faire rechtspleging komt in een democratische samenleving een zo prominente plaats toe dat zij niet kan worden opgeofferd aan doelmatigheid. Het EHRM wil hiermede kennelijk tot uitdrukking brengen dat verdragsstaten vanwege het belang van een doelmatige bestrijding van georganiseerde criminaliteit inbreuk mogen maken op de verdedigingspositie van de verdachte. Echter, het de verdediging onthouden van een behoorlijke gelegenheid om de getuige te ondervragen benevens het achterwege laten van een deugdelijke controle op de betrouwbaarheid van die getuige door de rechter zijn

daartoe geen passende maatregelen. Uit het feit dat het EHRM spreekt over georganiseerde criminaliteit alsmede over passende maatregelen zou erop kunnen wijzen dat er sprake moet zijn van proportionaliteit tussen de garantie van de anonimiteit van de getuige en het vervolgens tot het bewijs bezigen van de door hem afgelegde verklaring enerzijds en de ernst van de desbetreffende strafbare feiten anderzijds. Het betreft hier een op zich zelf staande eis. Het gebruik van anonieme getuigenverklaringen voor het bewijs is alleen een adekwaat en behoorlijk middel bij de vervolging van ernstige strafbare feiten.

De eerste alinea van paragraaf 7.10 luidde aanvankelijk als volgt:

Ingevolge het voorgestelde artikel 344, derde lid, kan een schriftelijk bescheid houdende de verklaring van een persoon wiens identiteit niet blijkt, alleen tot het bewijs dat de verdachte het telastegelegde feit heeft begaan medewerken indien ten minste aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- a. de bewijsbeslissing vindt in belangrijke mate steun in andersoortig bewijsmateriaal;
- b. het telastegelegde feit, voor zover bewezen, betreft een misdrijf als omschreven in artikel 67, eerste lid, en levert gezien zijn aard, het georganiseerd verband waarin het is begaan, of de samenhang met andere door de verdachte begane misdrijven, een ernstige inbreuk op de rechtsorde op;
- c. door of namens de verdachte is niet op enig moment in het geding de wens te kennen gegeven om de anonieme persoon te ondervragen of te doen ondervragen.

De zesde alinea van paragraaf 7.10 luidde aanvankelijk als volgt:

Ook deze verklaringen kunnen naar mijn opvatting alleen in geval van ernstige strafbare feiten als bewijsmiddel worden gebruikt. De in het voorgestelde artikel 342, tweede lid, gestelde eis dient voor alle bewijsmiddelen, waarin verklaringen van anonieme personen zijn opgenomen, te gelden. De door mij in paragraaf 6.9 geschetste afweging van de hier in het geding zijnde belangen brengt zulks mede.

In paragraaf 7.10 is de achtste alinea toegevoegd.

In paragraaf 7.15 is de laatste alinea toegevoegd.

In paragraaf 9 is het oorspronkelijke onderdeel A komen te vervallen. De toelichting op dit onderdeel luidde:

Door in artikel 67, eerste lid, onder b, Sv onder de daar vermelde misdrijven op te nemen het misdrijf genoemd in artikel 285a Sr wordt bewerkstelligd dat in geval van verdenking van dit misdrijf een bevel tot voorlopige hechtenis kan worden gegeven. Het op het misdrijf gestelde strafmaximum, een gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de vierde categorie, is daartoe niet toereikend. Alsdan kunnen, behalve de voorlopige hechtenis, ook andere dwangmiddelen worden toegepast, zoals de aanhouding buiten heterdaad, (art. 54, eerste lid, Sv), de invezekeringstelling (58, eerste lid, Sv), het onderzoek van telefoongesprekken (art. 125f en 125g Sv) en de spoedhuiszoeking buiten heterdaad (art. 97, eerste lid, nr. 1, Sv). Bij de opsporing en vervolging van dit misdrijf kan dientengevolge met meer kracht worden opgetreden.

In paragraaf 9 luidde de vierde alinea van onderdeel E aanvankelijk als volgt:

Ik heb ervan afgezien voor te stellen om uitdrukkelijk in de wet op te nemen dat de rechters die in hoger beroep over de gegrondheid van de anonimiteit hebben geoordeeld, niet aan het onderzoek ter terechtzitting mogen deelnemen. Ingeval de raadkamer heeft beslist dat de identiteit van de getuige ter gelegenheid van het verhoor niet verborgen wordt gehouden, is er geen bezwaar tegen het deelnemen van de leden van de raadkamer aan het onderzoek ter terechtzitting. In het andere geval kunnen deze bezwaren wel aanwezig zijn, omdat dan de kans bestaat dat de rechter meer weet dan de verdediging, in het bijzonder voor zover het de identiteit van de getuige betreft. Anderzijds echter leidt de deelneming aan het onderzoek ter terechtzitting van een of meer leden van de raadkamer ertoe dat de betrouwbaarheid van de bedreigde getuige beter kan worden onderzocht. Een of meer rechters, die belast zijn met de einduitspraak, hebben zich immers zelf een indruk kunnen vormen van de bedreigde getuige en de geloofwaardigheid van

diens verklaring. Ik geef er de voorkeur aan het een en ander over te laten aan de rechtspraak. Wel lijkt het mij gewenst het bepaalde in artikel 21, derde lid, Sv in dit geval buiten toepassing te laten.

In de zevende alinea van paragraaf 9, onderdeel E, is het woord «vierde» vervangen door: derde.

In paragraaf 9, onderdeel E, is de laatste alinea toegevoegd.

De derde alinea van paragraaf 10 luidde aanvankelijk als volgt:

Voor wat betreft het gebruik van hulpmiddelen om anonieme getuigen te verhoren en ter gelegenheid van een verhoor tegen herkenning te beschermen, zal alleen mijn in paragraaf 6.6 geuite voornemen om in nauw overleg met het openbaar ministerie en de zittende magistratuur te onderzoeken in welke gebouwen bij wijze van experiment de nodige voorzieningen dienen te worden getroffen, extra kosten met zich brengen. Daar staat tegenover dat door het gebruik van telecommunicatievoorzieningen de mogelijkheden van de verdediging om anonieme getuigen te ondervragen of te doen ondervragen worden vergroot en deswege ook de mogelijkheden voor politie en justitie om verklaringen van anonieme personen als opsporings en bewijsmiddel te bezigen toenemen. Daarenboven worden blijkens ingewonnen ambtsberichten eenvoudige intercomverbindingen thans in de praktijk reeds incidenteel gebruikt.

Voetnoot nummer 3 luidde aanvankelijk als volgt: NJ 1990, 692 m. nt Th.W. van Veen; *Advocatenblad* 70 (1990), blz. 426-429 m. nt T. Spronken. Zie ook HR 16 oktober 1990 (griffienummer 86 988).

De voetnoten nr. 14 en nr. 24 zijn toegevoegd.

¹ Kamerstukken II, zitting 1987/88, 20 200 hoofdstuk VI, nr. 2, blz. 21.

² Kamerstukken II, zitting 1988/89, 20 800 hoofdstuk VI, nr. 2, blz. 24 en 26, en kamerstukken II, zitting 1989/90, 21 300 hoofdstuk VI, nr. 2, blz. 33.

³ EHRM Zaak Kostovski, arrest van 20 november 1989, Series A no. 166, NJ 1990, 245 m. nt E.A.

Alkema, *Ars Aequi* 39 (1990), blz.

315-327 m. nt A.H.J. Swart.

Verscheidende commentaren zijn op dit arrest verschenen: G.P.M.F. Mols, *De zaak Kostovski*, *Advocatenblad* 69 (1989), blz. 685-690; G. de Jonge, *De bewijskracht van anonieme verklaringen sinds de Kostovski-case*, *Rechtshulp* 1990, no. 1, blz. 2-6; T.M. Schalken, *Anonieme getuige en strafvorderlijke logistiek*, *NJB* 65 (1990), blz. 8-13; E.P. von Brucken Fock, *Anonieme getuige exit?*, *NJB* 65 (1990), blz. 301-309; T. Prakken, *Het OM en de anonieme getuige*, *NJB* 65 (1990), blz. 310-312; J.F. Nijboer, *Kostovski en de inquisitoire stijl van procederen*, *NJB* 65 (1990), blz. 593-595; T. Spronken, *Anonieme getuigen*, *Nemesis*, Tijdschrift over vrouwen en recht, 6 (1990), blz. 61-66; P.M. Frielink, *De anonieme getuige na Kostovski*, *Delikt en Delinkwent* 20 (1990), blz. 450-459; A. Beyer, *Kostovski treft anonieme getuigen in het hart*, *Recht en Kritiek* 16 (1990), blz. 243-258; J.W. Fokkens, *De anonieme getuige in het strafproces. Een preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, 1990 (41 bladzijden). Ik wijs in dit verband nog op het arrest van het EHRM van 27 september 1990 in de zaak Windisch, Series A. no. 186.

⁴ *NJB* 14 april 1990, afl. 15, blz. 576-579, *NJCM-Bulletin* 15(1990), afl. 3, blz. 357-372, *NJ* 1990, blz. 2796-2805.

⁵ *NJ* 1990, 692 m. nt Th.W. van Veen; *Advocatenblad* 70 (1990), blz. 426-429 m. nt T. Spronken. Zie ook HR 25 september 1990, *NJ* 1991, 97; HR 2 oktober 1990, *NJ* 1991, 130 m. nt Corstens; HR 16 oktober 1990, *NJ* 1991, 203; HR 16 oktober 1990, *NJ* 1991, 442 m. nt Corstens; HR 4 december 1990, *NJ* 1991, 327 m. nt Th.W. van Veen; HR 15 januari 1991, *NJ* 1991, 614.

²¹ *De commissie bedreigde getuigen* spreekt in dit verband over het beginsel van *paritas armorum*.